

ЕРМАНО ЛИБЕНЦИ ЧОВЕКЪТ, КОЙТО СЕ ПРЕВЪРНА В РОБОТ

Превод от италиански: Наталия Илиева, 1974

chitanka.info

Чу се воят на заводската сирена и Гулелмо ускори ход. След няколко минути неговата смяна постъпваше на работа и не му се пишеше нищо добро, ако фотоелементите на Главния Пазач отбележат, макар и минимално закъснение. Заедно с Гулелмо в огромния завод работеха всичко на всичко петнайсет души.

Като преминаха заводския портал, Гулелмо и колегите му се изредиха един след друг пред Главния Пазач. Той ги фотографира поотделно и фиксира точното време на пристигането им в завода. После петнайсетината мъже облякоха комбинезоните, грабнаха метлите и се отправиха към цеха. Едва се показаха и две хиляди робота до един като по команда впериха в тях очи.

Те не продумаха ни дума, защото — за да избягнат разхода на скъпоценно работно време — конструкторите не бяха ги ощастливили с дар слово. Но по начина, по който заработиха осцилографите и заблестяха очите-обективи, лесно можеше да се разбере, че роботите дълбоко презират жалката групичка хора, все още останали в завода. „Вижте ги тия безделници — сякаш казваха очите-обективи. — Работят по някакви си осем часа, а след това си отиват по домовете. А на нас, роботите, ни се полага само половин час почивка. И за тоя половин час трябва да смогнем да си презаредим акумулаторите в електронната столова. Ех, какви мързеливци са това хората!“

Задължението на Гулелмо и другарите му беше да поддържат чистотата в завода. Трябваше да измитат пластмасовите стърготини, които непрекъснато се сипеха от струговете по пода.

Особено трудно им беше в първите предобедни часове, когато трябваше да се изхвърлят грамадите стърготини, натрупани през нощта. Точно в дванайсет те отиваха да обядват в заводския стол и след час — на минутката, се завръщаха в цеха. Но за това кратко време машините успяваха да произведат солидна порция стърготини. Така че петнайсетината чистачи имаха работа през всичките осем часа. Има ли смисъл да се говори, че това лудо темпо не им допадаше никак! А освен това плащаха им малко и се отнасяха с тях отвратително.

Ето защо работниците решиха да обявят стачка. Надяваха се, че в завода ще започнат престои в работата и тогава дирекцията ще удовлетвори исканията им. Но след четири дена, когато се върнаха на работа, видяха, че надеждата им е била напразна. Планини от стърготини се извисяваха до тавана, а роботите спокойно

продължаваха да си работят. Дирекцията отхвърли исканията на хората. Роботите, гневно блещукайки с очи, ги гледаха още по-презрително. Цял месец след това Гулелмо и другарите му трябваше да се трудят и в извънработно време, за да се избавят от натрупаните в цеховете отпадъци.

Веднъж, като забеляза, че някой е забравил вратата на дирекцията отворена, Гулелмо събра кураж и влезе.

На подвижна количка зад бюрото седеше, проблясвайки с частите си от стъкло и хромирана стомана, една кубична кутия. Кутията имаше няколко тесни прореза, телевизионен екран, два обектива, микрофон и високоговорител. Това беше директорът — „електронен мозък“, — на име „ЕМ Бета-261“.

Гулелмо свали фуражка и пристъпи към бюрото.

— Добър ден, синьор директоре.

— По каква работа си дошъл? — запита „ЕМ Бета-261“.

— Вижте, аз...

— Искаш да ти се увеличи работната заплата ли?

— Да-да — отговори Гулелмо.

— Смяташ, че си заслужил?

— Да.

— И много грешиш — каза „ЕМ Бета-261“, леко повишавайки тон. — През последните четири месеца си измел 127 853 929 стърготини, докато за същото време през миналата година си измел с 3 639 758 стърготини повече.

— Може би причината е, че се е намалил общият обем на продукцията? — опита се плахо да възрази Гулелмо. — И затова стърготините...

— Обемът на продукцията се е увеличил с 3,5497 процента — кресна директорът. — Освен това на шести август миналата година си се явил на работа със закъснение две минути и двайсет и три секунди, на двайсет и четвърти юни тази година — със закъснение четири минути и осемнайсет секунди, а на седми юли...

— Ясно — прекъсна го Гулелмо. — Да не искате да ми намалите работната заплата?

— Не, искам да ти докажа, че ние все пак не сме коравосърдечни, както твърдите вие, хората. Сега няма да ти намалявам работната

заплата. Но от днес нататък трябва да заработиш по-прилежно и по-бързо.

— Ще се постарая, синьор „ЕМ Бета-261“.

— Щом искаш да печелиш повече, работи по-усърдно. Защо да не порботиш два-три часа повече на ден? — каза директорът.

— Струва ми се, и осем часа са ми достатъчни — отговори Гулелмо, отбягвайки погледа на директора.

— А твоите колеги-роботи? Та те работят по два-сет и три часа и половина на денонощие и не се оплакват. Освен това не стачкуват, не боледуват и никога не допускат грешки.

Директорът попадна на любимата си тема, а Гулелмо не разполагаше с оръжие, с което да го обори. Мълчеше мрачно.

— Още ли не ти се е приискало да последваш техния пример? — запита го „ЕМ Бета-261“. — Да порботиш в завода не по осем, а да речем, по десет часа?

— Не. Досега не ми се е приискало — отговори Гулелмо.

— Ах, тия хора! Колко сте мързеливи! Май че трябва да ви заменим с работи и в прибирането на стърготините.

За момент той млъкна и после възкликна:

— Разговорът ни трае вече минута и петдесет и четири секунди. Веднага се връщай в цеха.

Гулелмо наложи фуражката си, взе си метлата и излезе от кабинета в още по-мрачно настроение, отколкото преди две минути. Бъдещето му се рисуваше във вид на огромна планина от стърготини.

Уви, за Гулелмо неприятностите не се свършваха и след това, когато той, като оставяше метлата на мястото и, се прибираще в къщи. Там го чакаха оплакванията на жена му и на децата му.

— Виж само в каква квартира живеем! — възмущаваше се жена му. — Даже си нямаме слуга-робот, да не говорим за робот-готвач. А върху какво само трябва да готвя! На котлон с инфрачервени лъчи. И аз искам в кухнята ми да има котлон с гама-лъчи!

— Пък аз искам електронен мозък, да ми помага да си приготвям уроците! Всичките ми съученици си имат електронни мозъци! — мърмореше синът.

— Татко, купи ми електронна кукла! — хленчеше дъщерята.

В отговор Гулелмо само тихо въздишаше. Така той изкара още няколко месеца, но веднъж се случи нещо, което промени изцяло

живота му.

Беше последният ден на април. Както обикновено, Гулелмо се запъти в отдел „Работна заплата“ да получи мизерното си възнаграждение. Като застана пред металическата кутия, той пусна в прореза ѝ металическия жетон. Чу се тихо бръмчене, вратичката се отвори с щракане и Гулелмо бръкна вътре да вземе плика с парите. Но едва докоснал плика, той бързо дръпна ръка като ударен от електрически ток. В кутията лежеше не обичайният тъничък плик, а дебел пакет, превързан с гумичка. „Сигурно роботът е сбъркал — помисли си Гулелмо. — Може да е попаднала в него прашинка или да е овлажняла някоя термодвойка“.

— Хайде де, прибирай си плика и поемай към работното място! — чу се от кутията строгият глас на началник-отдела.

Гулелмо понечи да протегне ръка, но в последния миг се изплаши и каза плахо:

— Синьор „ЕМ Алфа-395“, изглежда, е станала грешка.

— Ние не грешим. Вземай си пакета и се махай.

— Но...

— Не ми губи скъпоценното време, прави каквото ти се заповядва...

— Е, щом е така... — каза Гулелмо и с треперещи ръце взе пачката банкноти. Като излезе от отдела и извървя няколко крачки, той се спря.

„Ами ако дирекцията научи за грешката? — помисли си той. — Ще кажат, че съм се възползвал от повредата в системата на началник-отдела и ще ме уволнят. Виж, че ме дали и под съд за злоупотреба.“

И той тръгна не към изхода, а към кабинета на зам.-директора. Като влезе в стаята, той веднага сложи парите на бюрото.

— Гулелмо! Откъде имаш толкова пари? — ококори изумено очи зам.-директорът. Освен петнайсетте чистачи той беше шестнайсетият жив човек, който работеше в завода.

— Даде ми ги началник-отдел „Работна заплата“. Ясно е, че механизмите му нещо са се повредили.

— Хм... Не мисля, че е така — каза зам.-директорът, докосвайки с крайчеца на пръстите си пачката банкноти. Огледа се плахо, наведе

се към Гулелмо и прошепна: — Тия проклети машини никога не грешат и не се развалят.

После добави нарочно на висок глас:

— Ако синьор „ЕМ Алфа–395“ ти е дал тези пари, значи той е имал за това сериозни причини.

За всеки случай Гулелмо влезе и при директора, но той изобщо не поиска да разговаря с него.

— Какво, съмняваш се в деловите качества на моя началник-отдел ли?! — извиси глас той.

Гулелмо излетя като куршум от кабинета на директора и луд от радост се понесе към дома си.

В къщи най-напред той, а после и жена му преброиха парите: в пачката се оказаха точно двеста милиона лири. Като сгъна парите, Гулелмо заяви, че от утре напуска работа. Жена му го изгледа строго.

— Дават ти такъв щедър подарък, а ти ги зарязваш? Каква черна неблагодарност! Ами ако поискат да ти подарят още стотина милиона? Кой ги знае какво им е в акъла!

Гулелмо се почеса по тила.

— Не мисля, че такъв късмет ще се повтори... Е, добре, оставам в завода, но само за известно време. До гуша ми е дошло да мета стърготини...

И още същия ден въпреки слабите опити на Гулелмо да възрази, жена му си натъпка чантата с пари и се запъти към огромния универсален магазин „Раят на домакините“. Плодовете от петчасовата ѝ разходка по щандовете Гулелмо видя на другия ден, когато фирменият камион на магазина стовари пред дома им безброй кухненски уреди.

Най-напред внесоха Радиаратора, предназначен за съхраняване на продуктите, които предварително подлага на облъчване. Той замени остарелия им хладилник. След Радиаратора дойдоха печката с гамалъчи, електронната пералня, исполинският триизмерен телевизор, миксерът с молекулярна дезинтеграция, хлеборезачката с ядрен фиксатор, подочистачката със свръхзвукови четки. Но като че най-силно впечатление направи на Гулелмо машината за домашно производство на месни заместители: заредиш ли я само с двеста грама въглища и литър нефта, след минута от нея изскача солидно парче говеждо. А срещу нищожно доплащане можеш да се снабдиш с

усъвършенствуван вариант на тази машина. Тя пък произвежда готов бифтек с гарнитура пържени картофи.

С неприкрито безпокойство Гулелмо разгледа покупките на жена си и плахо забеляза, че парите им видимо са намалели, а най-важното — в къщи няма къде да се завъртиш от предмети. По-добре беше да не е изричал тия думи!

Жена му, сияейки, показва договора за покупка на ново жилище.

— Утре ще получим ключовете! — тържествено съобщи тя. — Разкошна вила! И струва само осемдесет милиона лири.

Вилата, в която се преместиха, излезе прекалено разкошна. От двайсетте стаи заеха само шест, а останалите си останаха празни. Гулелмо се опита да разузнае защо им е потрябвало толкова грамадно здание, но жена му отбягна да отговори.

Впрочем на Гулелмо скоро всичко му се изясни. В седем сутринта някой тихичко почука на вратата на спалнята.

— Влез! — викна Гулелмо.

Вратата се отвори и в стаята се плъзна метален сандък с два фотоелемента и три крака на шарнир. Той дръпна завесата и Гулелмо видя, че непознатият има стоманени ръце и носи табла със закуската.

— Помощ, робот! — изкрещя Гулелмо, като скочи от кревата.

— Добро утро, синьор — невъзмутимо изговори роботът. — Прекрасна сутрин, нали?

— Ами, прекрасна! Отвратителна! Какво търсиш тук?

— Казвам се Мултивак. Аз съм робот-слуга. Купи ме вчера жена ви.

— Да, да! Аз го купих — потвърди жена му. — Какво, не си ли доволен?

— Не искам в дома ми да се разпореждат работи! Стигат ми тия нахалници в завода!

— Защо приравняваш роботите-работници с роботите-слуги? — каза жена му. — Мултивак е снабден с четири допълнителни клапи: за вежливост, за търпение, за послушание и за скромност.

Гулелмо изгледа роботчето, което стоеше пред него с табла в ръка.

— Значи Мултивак ще изпълнява всичките ми желания?

— Разбира се — каза жена му.

— И никой не ми забранява да го гледам отвисоко и от време на време да го ругая? — запита Гулелмо, предвкусвайки сладостта на отмъщението.

— Да. Само не прекалявай. Иначе на Мултивак ще му се спуска клапата на търпението.

Гулелмо взе таблата, седна на кревата и със заповеднически жест нареди на робота да си отиде.

— Май че не си го измислила лошо с тия слуги — каза той, като отхапа от пресния сандвич.

Щом закуси, той стана и рече да се облича, но изведнъж чу глас зад гърба си:

— Позволете да ви помогна, синьор!

Той се обърна и видя един висок робот с дълги, гъвкави ръце.

— Негово задължение е грижата за облеклото ти — обясни жена му. — Той има изискан вкус и умее да подбира в тон саката, ризите, връзките, чорапите, обувките и копчетата за ръкавели.

— Е, два робота са ми напълно достатъчни — каза Гулелмо.

Обаче нови изненади го очакваха. В банята той видя робот, който съчетаваше функциите на масажист и бръснар, в коридора се натъкна на миниатюрния Минивак — лъскач на обувки, в трапезарията го чакаха Сплендивак — стъкломияч, и Праховак — робот, предназначен да чисти и изсмуква праха от килимите и пода. Две роботеси-гувернантки обличаха и сресваха дъщерята и сина.

„Сега ми става ясно защо изведнъж ни притрябваха двайсет стаи“ — помисли си Гулелмо.

Той търпеливо позволи на Минивак да му лъсне обувките и като го удостои с презрителен поглед, тръгна на работа.

Отначало всичко вървеше от добре по-добре. След дълги години унижение Гулелмо с удоволствие следеше как около него шетат и се суетят верните домашни работи. При това те наистина извънредно много улесняваха живота. Трудеха се по цял ден, а вечер, когато стопаните лягаха да спят, те гасеха лампите в спалнята и се прибираха всеки в своята стая. Там включваха щепселите си в контакта и цяла нощ си презареждаха акумулаторите. Разбира се, нямаха си понятие за сън и за да прекарат някак времето, четяха си забавни, изпъстрени с цифри книги.

Настроението на Гулелмо рязко спадна в деня, когато дойде сметката от Електрическата компания. Роботите и многобройните домакински уреди бяха изразходвали толкова електричество, че заплатата на Гулелмо едва стигна да се изплати сметката.

Освен това, както Гулелмо забеляза, роботите проявяваха излишна услужливост, граничеца с нахалство. Достатъчно бе Гулелмо да си сложи някоя по-ярка връзка и роботът учтиво, но непреклонно му я сваляше от врата и подаваше на господаря си подходяща на цвят връзка. Никой не успяваше да влезе или да излезе от къщи, без Минивак да не почне да му лъска обувките. Веднъж Гулелмо беше излязъл в коридора бос и Минивак му наплеска стъпалата с вакса.

Синът и дъщерята, разглезени от прекомерните грижи на роботесите, съвсем се размързеловиха — не искаха вече сами да се обличат, да се мият, да се решат и предоставяха на гувернантките те да им учат уроците вместо тях.

Разтребването на стаите и поддържането на чистотата се превърнаха за Гулелмо в непрекъснато мъчение. Стига да стъпеше на килима, и веднага Праховак довтасваше с прахосмукачка и подомиячка, а Гулелмо панически бягаше от стаята. А това, което ставаше в дните, когато Гулелмо изръсваше на пода пепел, не е за описване! Праховак се нахвърляше на пепелта като прегладнял и цял час в стаята не млъкваха адският шум и тропотът на разместваните мебели. Гулелмо, на когото и преди това роботите не се нравеха, сега, доведен до отчаяние, почна да ги налага с ритници и често бягаше да се крие от тях в гардероба или килера.

Един прекрасен ден той не се стърпя и удари Минивак с табуретка, а върху Праховак изсипа кофата с боклука. На роботите отведнъж им се спускаха по няколко клапи и за поправката трябваше да се плати солидна сума. Минивак обаче беше ремонтиран недобросъвестно и затова още на втория ден роботчето се покатери на перваза и изпомаза с вакса прозорците, а след това разкраси и килимите. Сплендивак и Праховак трябваше да видят доста мъка и в резултат на напрежението им прегоряха съпротивленията и термостатите им излязоха от строя.

— Ако си бяхте купили електронен мозък, нямаше да ви се случи такова нещо — заяви инженерът от бюрото за поправки.

— Само електронен мозък ми липсва! — възкликна Гулелмо. — Стигат ми и тия кръвопийци!

— Но електронният мозък би ръководил роботите и би ги предпазвал от грешки — обясни инженерът. — Освен това той би могъл да ви служи и като личен оракул.

— Личен оракул ли? — с учудване запита Гулелмо.

— Точно така. Електронният мозък е в състояние еднакво добре да управлява и институт, и завод, и машина. Та няма да се справи с едно домакинство! Ще ви дава разумни съвети и всичко ще се нареди прекрасно.

— Като че ли имате право — замислено каза Гулелмо.

— На мене той ми идва тъкмо на място — намеси се в разговора жена му. — Той ще ме научи правилно да работя с електрическите уреди. Че аз и до днес не успявам да се справя с тях.

Не минаха и два дни и от милионите, които Гулелмо беше получил, не остана почти нищо. Всичко отиде за покупка на „Домашен електронен мозък“.

Първият съвет Оракулът даде на жената на Гулелмо: той ѝ препоръча да си купи Плуривак — робот, който умее да борави с електрически уреди. Последните два милиона отидоха за него.

А на Гулелмо, който в отчаяние му зададе въпроса, как да поддържа всички тия дяволски работи със скромната си заплата, Оракулът отговори:

— Няма да ти се удаде да ги продадеш — употребявани вещи отдавна никой не купува. Но хич и да не си помислил да унищожаваш роботите! Дружеството за защита на механичните хора ще те вкара в затвора. Налага ти се да ги държиш и в бъдеще. А за това ще трябва да печелиш повече.

— Но кой ще ми увеличи работната заплата? — възрази Гулелмо.

— Ами поработи в завода някой друг час повече.

Налагаше се Гулелмо да изпълни съвета на Оракула, нямаше друг изход.

Той почна да работи по десет часа на ден, но парите все не му стигаха. Тогава увеличи работното си време на дванайсет часа, а после на четиринайсет. Това му даваше възможност да покрива почти всички домашни разноски.

За негово нещастие излязоха от мода телевизорът-исполин и Радиараторът. Под натиска на досадната реклама той реши да ги продаде и да си купи нови. За продадените вещи обаче му платиха стотинки. Тогава той премина на шестнайсетчасов работен ден.

— Браво, Гулелмо, много сме доволни от теб! — му каза директорът на завода, възбудено блещукайки с обективите си. — Още седем часа и половина и ти ще се изравниш със своите колеги-роботи.

Едва, сега Гулелмо съзна какво беше станало. Той прахоса всички пари, които му беше „подарила“ дирекцията, за да стане в края на краищата роб на машините и роботите. Много скоро и той самият ще се превърне в робот.

Електронният директор го беше вкарал в клопка. Той си беше възвърнал парите и като лихва беше получил самия него. Да, „ЕМ Алфа-395“, началник отдел „Работна заплата“, не беше направил никаква грешка. Грешката беше направил той, Гулелмо, и при това съдбоносна грешка.

Публикувано във вестник „Орбита“, броеве 25,26/1974 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.